

Nr 562

Av herr **Holmberg m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.*

(Lika lydande med motion nr 702 i Andra kammaren)

Femton år har det tagit att successivt avskaffa kristidens byggnadsreglering. Enighet torde råda om att det regleringsgrepp över byggnadsmarknaden som byggnadsregleringen innebar inte bör återinföras annat än i akuta nödsituationer. Trots vetskapen härom är emellertid regeringen åter tillbaka vid utgångspunkten: ett nytt försök till styrning av byggandet där instrumentet denna gång inte är den traditionella byggnadsregleringen men väl en 25-procentig skatt på all byggnadsverksamhet som regeringen betecknar som onödig. I proposition nr 10/1967 föreslår Kungl. Maj:t att s. k. oprioriterat byggnadsarbete som igångsättes under tiden 1 mars 1967 t.o.m. 30 september 1968 skall belastas med en investeringsavgift motsvarande 25 procent av byggnadskostnaderna. Avgiften skall av byggherren erläggas till staten och kan anses som en specialskatt. När staten uppträder som byggherre inträder emellertid befrielse från investeringsavgift.

Med s. k. oprioriterat byggnadsarbete menas i propositionen sådant byggande som enligt lagen om igångsättningstillstånd av den 31 maj 1963 fördrar prövning av arbetsmarknadsorganen. Vissa undantag från i denna lag gällande byggnadsarbeten har dock gjorts.

Investeringsavgiften föreslås nu gälla:

bensinstation, reparationsverkstad för motorfordon, parkeringshus, eller sådan parkeringsanläggning som ej inrättas i anslutning till ny bostadsbebyggelse;

hus som helt eller till huvudsaklig del inrymmer butiks-, kontors- eller banklokaler;

kommunala förvaltningsbyggnader;

byggnad som helt eller till huvudsaklig del inrymmer kyrkliga eller andra samlingslokaler eller nöjeslokaler;

sporthall eller annan idrottsanläggning;

bostadshus som är avsett uteslutande för fritidsändamål, när arbetet ingår i ett byggnadsföretag som omfattar mer än ett sådant hus eller när huset genom arbetet erhåller en bostadsyta överstigande 80 kvadratmeter.

Det är i och för sig sunda samhällsekonomiska bedömningar som ligger till grund för regeringens vilja att bromsa en alltför hög investeringsverksamhet inte minst på den allmänna sektorn. Kravet på en mer moderat ökningstakt när det gäller den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna har från högerpartiets sida framförts vid åtskilliga tillfällen. Vi har exempelvis i det 7-punktsprogram som vi redan 1965 lade fram i syfte att hejda prisstegringarna föreslagit, att de statliga och kommunala investeringarna skall anpassas till näringslivets av konjunkturen och efterfrågan varierande investeringsvolym. Därvid förutsattes dock att statens krav på kommuner och landsting skulle mildras. Den nu av regeringen föreslagna investeringsavgiften är emellertid utformad så att den medför betydande olägenheter. Man kan inte på detta sätt rycka ut en sektor i samhället och ensidigt låta den hållas tillbaka i investeringsbromsande syfte. De stabiliseringspolitiska åtgärderna måste sättas in i ett större sammanhang och i sina enskilda delar infogas i en systematisk och målmedveten plan.

Den uppdelning som av regeringen görs i s. k. prioriterat och icke prioriterat byggande synes oss tvivelaktig. Att all nybyggnad av exempelvis affärslokaler och kontor i investeringssammanhang är av sekundärt intresse utgår enligt vår mening från helt felaktiga premisser. De rationaliseringar som kan göras genom en förbättrad och tidsanpassad varudistribution medför ofta betydande vinster för folkhushållet. Detsamma gäller också byggandet av nya, rationella kontors- och förvaltningsbyggnader. Föreställningen om en klar gräns mellan kontor och tillverkning är klart föråldrad. Vi kan därför inte acceptera regeringens benägenhet att generellt anse åtgärder som syftar till rationalisering inom handel, distribution, kontor och förvaltning som mindre angelägna.

På den kommunala sektorn kommer den 25-procentiga avgiften med all säkerhet att betyda en omdisposition i tiden av kommunernas byggnadsprogram. Resultatet härav är inte ägnat att verka i effektivitetsfrämjande riktning. De uppgjorda byggnadsplanerna splittras, nya objekt måste tas fram o.s.v. samtidigt som åtskilliga bostadsområden kommer att ställas utan de service- och rekreationsanläggningar som affärslokaler, banker, bensinstationer, fritidsanläggningar, kyrkor och idrottshallar utgör. Detta kommer att leda till höjda kostnader och minskad trivsel för de familjer som på grund av den förda bostadspolitikens avsaknad av valfrihet tvingas bosätta sig i dessa "straffområden".

Den föreslagna tidsbegränsade investeringsavgiften torde huvudsakligen medföra ett totalstopp för alla icke prioriterade byggen, vilket regeringen också tycks räkna med då den utgår ifrån att inte få in några statsinkomster genom den nya avgiften.

Genom att avgiften inte är avdragsgill vid taxeringen och ej heller får

räknas in i anskaffningskostnaden för avdrag för värdeminskning verkar den betydligt hårdare än om byggkostnaden skulle ha varit 25 procent högre. Avgiften kan få en effekt motsvarande en ökning av ca 50 procent eller mera av de totala byggnadskostnaderna. Ett betydande nybyggnadsbehov har uppkommit därigenom att fastigheter måst avstås efter expropriation eller hot om expropriation. I den mån sådant behov måste fyllas genom ersättningsbyggnad under den tid som nu avses åsamkas vederbörande kostnader som icke kunnat förutses och icke synes förenliga med rimliga krav på rättsäkerhet.

Det förutses i propositionen att dispenser av arbetsmarknadspolitiska skäl skall kunna ges. Vi är också övertygade om att dispenser måste ges. Det kan inte vara rationellt att byggarbetskraft går arbetslös samtidigt som angelägna byggbehov föreligger, lika litet som det kan vara rimligt att färdigställa ett bostadsområde utan att se till så att människorna som skall flytta in får den service de behöver. Befrias ett objekt från investeringsavgift medan ett annat icke erhåller motsvarande förmån, uppstår emellertid på vissa områden en allvarlig snedvridning av konkurrensförhållandena.

Åtskilliga byggnadsföretag är f. n. specialiserade på varuhus-, hotell- och kontorsbyggande. Detsamma gäller vissa grupper arkitekter och konsulterande ingenjörer. Införandet av investeringsavgift betyder praktiskt taget totalstopp för dessa företags och konsulters verksamhet. Byggnadsföretagen kan eventuellt överföra sin verksamhet till bostadsbyggnadsområdet, men då detta enligt statsverkspropositionen kvantitativt icke föreslås öka i jämförelse med föregående år, kan vi mot bakgrunden av den mycket hårda konkurrenssituationen på entreprenadmarknaden anta att övergången ger upphov till ytterligare konkurser och nedläggelser bland byggnadsföretagen. Detsamma kan sägas gälla för vissa affärsföretag, som för att kunna leva vidare ser sig nödsakade att rationalisera sin verksamhet. Vissa företag torde trots byggs-katten komma att göra nyinvesteringar. Andra företag med sämre ekonomiska förutsättningar kommer däremot att tvingas avstå härifrån. Följderna härav kan bli desamma som för de byggnadsföretag som vi ovan redogjort för. Mot denna bakgrund är det därför nödvändigt att uppmärksamma investeringsavgiftens sysselsättningsstörande effekt.

Det råder inga delade meningar om nödvändigheten av att dämpa investeringsbenägenheten. Åtgärder får emellertid icke vidtagas som ur ekonomisk synpunkt slumpmässigt drabbar enskilda företag eller speciella områden av enskild verksamhet. Investeringsavgift på viss byggnadsverksamhet prövades senast 1955, då en sådan avgift lades på industriens investeringar. Erfarenheterna från det försöket manar inte till efterföljd.

Den tidsbegränsade investeringsavgiften på allt icke prioriterat byggande upphör den 30 september 1968. Genom det totalstopp man genom avgiften

velat åstadkomma kommer då en kraftigt ackumulerad investeringsvilja att finnas. Kommuner, företag, banker, bensinbolag, församlingar m. fl. kommer då plötsligt och i ett sammanhang att kasta sig ut på byggmarknaden för att fullfölja tidigare uppgjorda investeringsplaner.

Det blir som att öppna en gigantisk dammlucka med uppladdade krav på hela byggsektorn, där all planering kommer att rasa samman. Kapitalmarknaden kommer att ställas inför orimliga krav. De industriinvesteringar som regeringen nu säger sig vilja uppmuntra kommer liksom bostadsbyggandet att trängas åt sidan av de investeringsbehov som laddats upp under förbudstiden. Löneglidningen, som varit särskilt stor inom byggsektorn, kommer att få ny näring.

En straffskatt på s. k. icke prioriterat byggande medför alltså så många negativa följder att den inte kan accepteras. Den leder till ryckighet i samhällets planering av byggnadsverksamheten och kan som ovan angivits väntas få även andra följdverkningar som förtar den avsedda samhällsekonomiska effekten.

Beslutet om investeringsavgift förutses fattas innan riksdagen fått ta del av de planer på bostadspolitikens område som framlägges i särskild proposition senare under detta år. Den samlade bild av byggnadsverksamhetens inriktning och omfattning som är nödvändig för att i riksdagen fatta beslut om de totala samhälleliga åtgärderna på byggnadsmarknaden försvåras därmed.

I motiveringen för den tillfälliga investeringsavgiften anförs administrativa svårigheter för att gå vägen över länsarbetsnämnderna och av dem kräva större återhållsamhet då det gäller beviljande av igångsättningstillstånd. Vi har svårt att se att det administrativa skälet skulle vara av avgörande betydelse.

Den naturliga metoden att ernå en nödvändig skärpning av länsarbetsnämndernas tillståndsgivning för icke prioriterade byggnadsarbeten vore att Kungl. Maj:t utfärdade sådana anvisningar som möjliggjorde planmässighet i en konjukturanpassad avvägning för byggnadsverksamhet av denna art. Vi är övertygade om att länsarbetsnämnderna med detaljerade instruktioner och med den kunskap länsarbetsnämnderna måste förutsättas ha beträffande byggnadsverksamheten inom de berörda regionerna kommer att tillse att igångsättningstillstånden varieras på sådant sätt, att allvarliga störningar för byggherrar och allmänhet icke kommer att ske samtidigt som en anpassning görs till rådande konjunkturläge. I händelse av att svårbedömbara fall uppstår bör man överlåta åt arbetsmarknadsstyrelsen att, sett mot det totala igångsättningsbehovet i landet, avgöra ärendet. Vi beklagar att vi kommit in i en situation då åtgärder av detta slag måste vidtas. Anledningen härtill är emellertid de av regeringen orsakade ekonomiska svårigheterna.

Nackdelarna med det totalstopp som en 25-procentig investeringsavgift för icke prioriterat byggande kommer att innebära är så stora, att all eventuell tveksamhet om att den administrativa apparaten icke tillfredsställande skall kunna lösa dessa uppgifter måste övervinnas. Klara instruktioner till de myndigheter som har att handlägga igångsättningstillstånden skulle kunna förena det i och för sig angelägna behovet av återhållsamhet i investeringstakten med de fördelar som en skärpt tillämpning av hittills gällande igångsättningstillstånd bör kunna ge.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen med avslag å proposition nr 10/1967 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t för de organ som har att bevilja igångsättningstillstånd måtte utfärda skärpta direktiv i enlighet med de i motionen angivna riktlinjerna.

Stockholm den 26 januari 1967

Yngve Holmberg (h) *Carl Eskilsson (h)* *Rolf Kaijser (h)*
Allan Hernelius (h) *N. Yngve Nilsson (h)* *Gösta Jacobsson (h)*
Ragnar Sveningsson (h) *G. Ivar Virgin (h)*
